mis griuvenomis ir buitinėmis atliekomis. Kultūriniai sluoksniai greta Dailės akademijos priestatų didesne dalimi sunaikinti įleidžiant gelžbetoninius pamatus.

Buvusios XIX a. pabaigoje statytos sinagogos pastato pamatai arkinės – stulpinės konstrukcijos, įleisti į 2,25 m gylį, iki įžemio (5, 6 pav.). Arkos storis 35–50 cm, mūrytos iš galu dėtų plytų, surištos biriu kalkiniu skiediniu, stulpas mūrytas iš kalkių skiedinio su plytų nuolaužomis, nedideliais akmenimis. Plytų dydis 25x13x7 cm. Stulpo plotis didesnis negu 2 m. Senesnio užstatymo pėdsakų sklype nerasta.

V. Sladkevičiaus St. 6

The 2022 field evaluation (8 test pits totalling 31 m^2) at V. Sladkevičiaus St. 6 in Kaunas (Fig. 1) revealed the cultural layer in the S part of the lot was 2.6–2.95 m thick, in the N part 2.25–2.3 m. Above the brownish sandy loam sterile soil lay a 0.5–1.3 m thick layer of grey topsoil containing sherds of 16th–17th-century household pottery and stove tiles as well as a Sigismund II Augustus double denar (Fig. 2). The 0.15–1 m thick, 18th–19th-century layers consisted of grey topsoil mixed with sandy loam and rubble and contained sherds of household pottery, Imperial Russian coins (Fig. 3), and a copper ring (Fig. 4). On top were 0.4–1.3 m thick, late 20th-century layers. The synagogue's foundation: a column and arch structure made of bricks and fieldstones bound with lime mortar was created in the second half of the 19th century (Figs. 5, 6).

1 pav. Aptiktas netašytų akmenų grindinys iš R. P. Vutkin nuotr.

Fig. 1. The exposed cobblestone paving, as seen from the E.

Arūnas Kalėjus, Pavel Vutkin, Paulius Važnevičius

Nemuno gatvė

2022 m. Kauno senamiesčio (UK 20171) teritorijoje, Nemuno gatvėje, buvo vykdomi plačios apimties archeologiniai tyrimai. Jie atlikti, nes buvo vykdoma minėtos gatvės rekonstrukcija – keičiami seni vandentiekio ir nuotekų tinklai, įrengiami nauji lietaus nuotekų tinklai, keičiamos dangos.

Nemuno gatvė yra Kauno senamiesčio R dalyje. Kvartaluose už dabartinės Birštono gatvės buvo daržai ir sodai, dalis žemės priklausė dominikonų vienuolynui, 26 kvartalo P dalyje stovėjo mūrinė karmelitų Šv. Teresės koplyčia, statyta XVIII a. pradžioje. Dabartine Nemuno gatve ėjo vienas iš kelių į Vilnių. Po XVII a. vidurio karo, švedų invazijos ir gaisrų Kauno senamiesčio R kvartalai buvo sunykę, virtę dykvietėmis. Ši miesto dalis pradėjo atsigauti XVIII a. pabaigoje, žydams superkant sklypus ir steigiant prekybos ir amatų įmones, bet 1753 m. karaliaus nurodymu ši veikla buvo sustabdyta. Intensyvesnis užstatymas prasideda po 1847 m. patvirtinus miesto pertvarkymo planą.

Skirtingos apimties archeologiniai tyrimai Nemuno gatvėje ir jos aplinkoje vykdyti ne kartą. Šioje vietoje bus paminėti tik svarbiausi iš jų. 1988 m. Nemuno g. 19 ištirtas apie 90 m^2 plotas. Nustatyta, kad sklype susidaręs 1,2–1,7 m storio kultūrinis sluoksnis, žmonių veiklos pėdsakai datuojami nuo XVI a. Paviršiuje susidaręs apie 60 cm storio išlyginamasis sluoksnis (*LIIR*, f. 1, b. 1691). 2006 m. Nemuno gatvėje ištirtas 21 šurfas. Po asfalto danga fiksuotas XX a. I puse datuojamas lauko riedulių grindinys, kuriam supiltas 5–30 cm storio maišyto smėlio sluoksnis. Giliau, visoje gatvės dalyje, kurioje sluoksniai nesuardyti įvairių tinklų įrengimo metu, fiksuotas 5–35 cm storio juodžemis su kaulais, žvyru ir griuvenomis. Sluoksnyje radinių nerasta, bet spėta, kad šis pradėjo formuotis nuo XV a., senojo kelio į Vilnių vietoje. Iškart po juo 0,8–1,3 m gylyje pasiektas įžemis (*ATL 2006 metais*, 2007, p. 289–290). 2013 m. Nemuno g. 17 ištirtas 199,8 m^2 plotas. 1,1–1,4 m gylyje pasiektas įžemis – rusvas oksiduotas priesmėlis, o virš jo – 15–25 cm storio daržo žemės sluoksnis su XVI a. pabaigos–XVII a. I pusės radiniais. Tikriausiai čia stovėjo pastatas, nes 80 cm gylyje aptiktas sumūrytas iš akmenų (rištas kalkių skiediniu) 60 cm aukščio stulpas, datuotas XVII a. pradžia. Viršuje buvo 50–70 cm storio XX a. datuojamos sluoksnis (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 297–301). 2014 m. Nemuno g. 19 ištirtas apie 520 m^2 plotas. Nustatyta, kad čia susidaręs 1,1–1,8 m storio kultūrinis sluoksnis datuojamas XV–XIX a. pradžia. Išskirti 4 horizontai: I – siejamas su ankstyviausiu apgyvendinimo laikotarpiu, datuojamas XV–XVI a. viduriu; II – siejamas su mūrinio rūsio statyba ir kiemo infrastruktūros įrengimu (kiemo grindinys), datuojamas XVI a. II puse–XVII a. viduriu; III – siejamas su miesto smukimo laikotarpiu, sklypo apleidimu, mediniais pastatais įvairiose sklypo vietose, datuojamas XVII a. pabaiga–XIX a.; IV – datuojamas XIX–XX a. (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 309–315). 2016 m. atlikti tyrimai Gimnazijos ir Birštono gatvėse, bendrai 10 000 m^2 plote. Jų metu fiksuotas XIX–XX a. pradžios kultūrinis sluoksnis su pavieniais XVII–XX a. radiniais (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 527).

2 pav. Perkasos stratigrafija iš Š. P. Važnevičiaus nuotr.
Fig. 2. The stratigraphy of the trench, as seen from the N.

2022 m. pirmame tyrimų etape Nemuno gatvėje buvo ištirti 22 šurfai 2x2 m dydžio (bendras 88 m^2 plotas). Atlikus žvalgomuosius tyrimus buvo pradėti detalieji tyrimai ir žvalgymai rekonstruojamų inžinerinių tinklų vietoje. Jų metu ištirtos 67 perkasos bendro 483 m^2 dydžio, žvalgytas 783 m^2.

Tyrimų metu nustatyta, kad šioje gatvėje po asfaltu yra išlikęs XX a. I pusės netašytų akmenų grindinys (1 pav.). Vietomis jis nuardytas XXI a. I pusėje vykdytų inžinerinių tinklų tiesimo metu. Po grindiniu yra susiformavę sluoksniai su XIX–XX a. I pusės radiniais. Be to, žemiau jo fiksuoti XX a. perkasimai, suformuoti magistralinio vandentiekio ir buitinių nuotekų tinklų tiesimo metu, tad panašu, kad šis grindinys užpiltas asfaltu tik XX–XXI a. sandūroje.

Nemuno gatvės PR dalyje šalia jos sklypo 2 tirtuose šurfuose fiksuoti tik 2–4 m storio XIX–XX a. piltinės kilmės sluoksniai, suformuoti paviršiaus aukštinimo ir lyginimo darbų metu. Šiose sluoksniuose tarp XIX–XX a. radinių pasitaiko ir pavienių XVII–XVIII a. radinių.

3 pav. Tyrimų metu rastos keramikos ir koklių šukės. S. Sprindžio nuotr.

Fig. 3. Sherds of pottery and stove tiles discovered during the investigation.

Likusiose Nemuno gatvės dalyse po XX a. I pusės akmenų grindiniu iki maždaug 40 cm gylio slūgso maišytos struktūros gruntas, kuriame aptinkama pavienių XVII–XX a. radinių, daugiausia gyvūnų kaulų ir buitinės keramikos dirbinių fragmentų. Žemiau šio sluoksnio fiksuotas apie 5–35 cm storio smulkiagrūdžio balsvos spalvos smėlio horizontas be radinių. Šis smėlis, manoma, buvo supiltas paviršiaus niveliavimo darbų metu XX a. viduryje. Žemiau jo apie 50–80 cm gylyje yra išlikęs 10–30 cm storio archeologiškai vertingas XVII a. tamsiai pilko grunto horizontas su gausiais gyvulių kaulais ir pavienėmis buitinės keramikos šukėmis, datuojamomis XVI–XVII a. Žemiau šio horizonto fiksuojamas maždaug 5 cm storio geležingas gelsvas smėlis be radinių, o po juo rausvas priemolis – įžemis (2 pav.). Jame vietomis pasitaiko duobės su XVI–XVII a. radiniais.

Be to, nustatyta, kad tamsiai pilkos spalvos žvyringas gruntas su XVI–XVII a. radiniais yra stipriai pažeistas XX–XXI a. vykdytų inžinerinių tinklų tiesimo darbų metu ir yra išlikęs tik fragmentiškai.

Inžinerinių tinklų rekonstrukcijos darbų metu atkasant senus vamzdžius bei šulinius ir kartu vykdant žvalgymus buvo kasamas vien tik maišytos struktūros gruntas, suformuotas XX a. minėtų vamzdžių klojimo darbų metu. Jame rasta galvijų kaulų, stiklo duženų ir pavienių buitinės keramikos dirbinių fragmentų, datuojamų XVII–XX a.

Tyrimų metu suinventorinta apie 1000 radinių (3 pav.). Didžiąją jų dalį sudarė XVI–XX a. Kauno senamiesčio kultūriniams sluoksniams būdingos buitinės keramikos šukės (puodų pakraštėliai, priedugniai, šonai ir kt.) ir naminių gyvulių kaulai (galvijai, kiaulės, avys, ožkos, arkliai ir kt.). Dalies keramikos fragmentų vidus arba išorė buvo dekoruoti žalia ir ruda glazūra, kai kurie puošti įspaustomis linijomis. Taip pat rasta pavienių XVII a. plokštinių koklių, dengtų žalia glazūra ir puoštų augaliniais motyvais, fragmentų.

Nemuno Street

The 2022 investigation (22 2x2 m test pits totalling 88 m^2, 67 trenches totalling 483 m^2, and 783 m^2 surveyed) on Nemuno Street in Kaunas determined that stone paving from the first half of the 20th century has survived under this street's asphalt (Fig. 1). Under the street's SE part, it revealed only 2–4 m thick, 19th–20th-century fill layers and elsewhere there, under the aforementioned stone paving, to a depth of roughly 40 cm, soil that had a mixed structure and contained isolated 17th–20th-century finds. Below these lay a roughly 5–35 cm thick, fine whitish sand horizon without finds, which had presumably been created during

mid-20th-century levelling work, followed first, at a depth of roughly 50–80 cm, a 10–30 cm thick, archaeologically valuable 17th-century dark grey soil horizon with large numbers of animal bones and isolated sherds of 16th–17th-century household pottery, then a roughly 5 cm thick horizon of yellowish ferrous sand without any finds, and finally sterile soil, reddish clay loam (Fig. 2), in which pits with 16th–17th-century finds were encountered in places. The investigation catalogued around 1000 finds (Fig. 3).

Arūnas Kalėjus, Paulius Važnevičius

Prieplaukos krantinė

2022 m. rugpjūtį Kauno mieste, ties Prieplaukos krantinės ir Muziejaus gatvės sankirta, tarp Nemuno ir Neries upių, buvo vykdyti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai. Jie atlikti, nes aptariamoje vietoje planuota įrengti naują lietaus nuotekų trasą.

Atliktų tyrimų vieta Š dalyje įsiterpia tarp senamiesčio 5–6 kvartalų. M. Bertašiaus tyrimų duomenimis, šiuose kvartaluose užstatymas pradėjo formuotis dar XV a., o intensyviausiai augo XVI–XVII a. Nuo XVI a. vidurio šioje Kauno senamiesčio dalyje buvo vykdomi dideli žemės kasimo darbai – prie senojo uosto buvusi miesto dalis sparčiai vystėsi ir pasižymėjo standartizuota mūro statinių statyba. Miesto raida ir kvartalų statyba buvo sutrikdyta XVII a. pradžioje dėl karų su Švedija susilpnėjus Lenkijos ir Lietuvos valstybei, taip pat XVII a. viduryje, karinio konflikto su Rusija metu.

Analizuojant XVIII a. pabaigos–XIX a. Kauno miesto planus, tyrimų aplinkoje užstatymas nepažymėtas, o PV trasos dalis anuomet galėjusi būti po vandeniu.

Kauno senamiesčio 6 kvartale, sklype T. Daugirdo g. 1, 1980 m. archeologinius tyrimus atliko A. Vaškelis, J. Juchnevičius (*LIIR*, f. 1, b.1447), 1983–1984 m. darbus tęsė A. Vaškelis (*LIIR*, f. 1, b. 1460–1463). Tyrimų metu nustatyta kultūrinio sluoksnio chronologija, aptikta XV–XVII a. radinių, mūrinių pastatų fragmentų, atidengti kiemo grindiniai, rastos gamybinės bravoro ir hipokausto tipo krosnys. 1987 m. sklype T. Daugirdo g. 5 tyrimus atliko A. Vaškelis, kurių metu fiksuoti XVI–XVII a. užstatymo pėdsakai (*ATL 1986 ir 1987 metais*, 1988, p. 146–148). 1992–1993 m. A. Vaškelis, D. Balčiūnas ir A. Žalnierius vykdė tyrimus sklype T. Daugirdo g. 1–3 (*ATL 1992 ir 1993 metais*, 1994, p. 221–224, 255–261). Jų metu atkasti ir išvalyti XVI–XVII a. rūsiai, XVII a. grindinys. 2015 m. T. Daugirdo g. 1 sklypą tyrė D. Balčiūnas (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 268–269). Jų metu nustatytas pamatų apačios gylis nuo žemės paviršiaus, įvertinta pamatų rūsių būklė. T. Poška 2018–2019 m. apie 70 m į R nuo 2022 m. tyrimų vietos, sklype T. Daugirdo g. 1, vykdė žvalgymus ir detaliuosius tyrimus (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 221–225). Jų metu fiksuotas 2–2,6 m storio, struktūrų vietose – iki 4,4 m storio kultūrinis sluoksnis, surasta II tūkst. pr. Kr.– II a., XV–XVIII a. archeologinių radinių. 2019 m. A. Žalnierius, D. Balčiūnas, A. Puškorius, J. Laurs atliko archeologinius tyrimus Santakos g. 11 statomų Lietuvos krepšinio namų vietoje (apie 65–80 m į ŠV nuo 2022 m. tyrimų vietos). Nesuardytose vietose rastas iki 5 m storio kultūrinis sluoksnis, kurio didžiąją dalį sudaro supiltiniai sluoksniai su negausiais XVI–XVII a. radiniais. Užfiksuoti 3 grindinių lygiai, apatiniame sluoksnių horizonte aptikta XV a. radinių. Prie Bernardinų gatvės rastas plytų ir akmenų mūro pamatas, kurio apatinė dalis datuojama XVI–XVII a. (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 231–267).